

Juliusz Kotyński

Treści i słowa, które znaczą

Recenzja książki Grzegorza W. Kołodko "Wędrujący świat"

Najnowsza książka Grzegorza W. Kołodko jest obszerną wypowiedzią na temat przeszłości, teraźniejszości i przyszłości gospodarki światowej, jej powiązań wewnętrznych, sił napędowych i hamulców rozwoju, a także regulacji i praw - bądź okoliczności i przypadków - rządzących postępowaniem i losem jednostek, przedsiębiorstw i narodów. Jest też krytycznym spojrzeniem na neoliberalizm i monetarną doktrynę ekonomiczną i wynikające z nich błędy w polityce przeobrażeń gospodarczych w naszym i nie tylko w naszym regionie świata oraz towarzyszące im nadmierne koszty transformacji, w postaci utraconej potencjalnej produkcji oraz poniesionych strat społecznych.

Jest napisana barwnym, przystępnym, a zarazem precyzyjnym językiem. Odwołuje się do licznych przykładów, teorii i doktryn filozoficzno-społecznych oraz wydarzeń z różnych okresów historii ludzkości. Kołodko celowo zrezygnował z wzbogacenia pracy o tabele, wykresy, mapy, ilustracje itp., mogące szybko utracić aktualność. Wiele z nich znaleźć można na jego portalu internetowym, „Nawigatorze”, stanowiącym aktualizowany aneks do książki. Surowa, ale zarazem popularna i nie wolna od dygresji, polemik i opisu własnych doświadczeń forma publikacji, która nie każdemu może odpowiadać, ma swoje uzasadnienie. Powstał dekalog, w którym - zgodnie z tytułem i przesłaniem rozdziału I - są tylko „treści i słowa, które znaczą”. Konkluzją całej pracy jest rozdział X, dotyczący wyobrażeń autora co do kształtu niepewnej przyszłości.

Książka Grzegorza W. Kołodko ma również charakter interdyscyplinarny, jednak przede wszystkim jest dziełem ekonomisty – teoretyka i praktyka, pragmatycznego polityka gospodarczego oraz polemisty, walczącego z jednostronnym, doktrynerskim traktowaniem ekonomii i wyprowadzaniem z niej tendencyjnych wniosków dla polityki gospodarczej;

z myleniem środków z celami oraz głoszeniem fałszywych haseł, maskujących nierzadko faktyczne interesy oraz cele i zamiary polityków i ich doradców, na arenie krajowej i międzynarodowej. Autora można więc uznać za prominentnego przedstawiciela ekonomii politycznej globalizacji, jak to uczynił Francis Fukuyama w komentarzu do jego książki.

Własne rozumienie ekonomii przedstawił Grzegorz W. Kołodko w rozdziale I m.in. takimi słowami: „Ekonomię pojmuję jako naukę, która nie tylko objaśnia działanie mechanizmów rządzących procesami gospodarczymi – produkcją i konsumpcją, oszczędzaniem i inwestowaniem, kupowaniem i sprzedawaniem, ruchem strumieni i zasobów – oraz społeczne interakcje zachodzące podczas tych procesów, ale też służy za podstawę formułowania i realizowania skutecznych strategii długofalowego rozwoju. Dobra ekonomia to nauka zarazem deskryptywna, czyli opisująca jak jest, i normatywna, a więc podpowiadająca jak być powinno”. Za najlepsze ujęcie ekonomii autor uznaje „ekonomię pragmatyczną, czyli wiedzę sprawdzającą się w praktycznym działaniu”.

Taki pogląd na ekonomię i przebieg procesów gospodarczych wynika m.in. z przekonania, że „rzeczy dzieją się tak, jak się dzieją, ponieważ wiele rzeczy dzieje się naraz”.

O tych rzeczach, dziejących się współcześnie lub w przeszłości, tu i w odległych krajach, często niewiele wiemy, podczas gdy ich wpływ na bieg wydarzeń w coraz silniej powiązanim świecie jest coraz większy. „Procesy ekonomiczne zachodzą w różnych miejscach i ich współzależność jest coraz silniejsza”. Kołodko podkreśla, że „wyłącznie kompleksowe podejście daje szansę, by pojąć, co i dlaczego dzieje się we współczesnej gospodarce światowej i co współdecyduje o zastoju lub rozwoju. Polega ono na postrzeganiu globalnych procesów – ich uwarunkowań, przebiegu i implikacji – w trzech wymiarach. Pierwszy to przestrzeń, wymiar geograficzny. Drugi to czas, wymiar historyczny. Trzeci wymiar to interdyscyplinarność”.

W tym ostatnim wymiarze szczególną rolę odgrywają aspekty behawioralistyczne, osiągnięcia psychologii i socjologii, pokazujące jak często i w jakich przypadkach motywacje i zachowania jednostek i społeczeństw mogą się różnić od zakładanego modelu racjonalnego działania i racjonalnych oczekiwań, czy też na ile dążenie do dominacji i władzy w polityce

wewnętrznej i zagranicznej może brać górę nad przesłankami czysto ekonomicznymi, oficjalnie głoszonymi hasłami i usankcjonowanymi normami postępowania.

Kołodko uważa, że bardzo ważną dla prawidłowego rozumienia procesów rozwojowych i formułowania właściwych wniosków jest komparatystyka – studia porównawcze, „również w przestrzeni, w czasie i pomiędzy ujęciami właściwymi dla różnych nauk” (s. 56).

Dodać można, że współczesne procesy globalizacji - oprócz zwiększenia gęstości wielowymiarowych powiązań międzynarodowych, zmniejszenia dystansu ekonomicznego i komunikacyjnego między oddalonymi geograficznie aktorami gospodarki światowej – cechują się też wzrostem potencjału (demograficznego, naukowego, ekonomicznego, politycznego i militarnego) krajów i regionów peryferyjnych, do niedawna względnie izolowanych gospodarczo i intelektualnie od centrów gospodarki światowej.

Rośnie też rola przypadku i koincydencji zdarzeń w kształtowaniu teraźniejszości i przyszłości. Jednostronne teorie nie są dziś więc w stanie dostarczyć zadowalających rozwiązań i wyjaśnień rzeczywistości.

Na marginesie tych rozważań autora warto wskazać, że trafnego konceptualnego modelu dla opisanego skomplikowanego, dynamicznego obrazu świata dostarczyć może matematyczno-fizyczna teoria chaosu deterministycznego („stochastycznego zachowania występującego w układzie deterministycznym”) i podobieństwa fraktalnego Benoit Mandelbrota, wraz z popularyzującymi ją pracami Edgara E. Petersa, Iana Stewarta i innych, dotyczącymi roli ryzyka i przypadku w przyrodzie i działalności człowieka.

Teoria chaosu, wbrew nasuwającym się popularnym skojarzeniom, jest gałęzią wiedzy wyrosłą na gruncie nauk ścisłych, posługującą się zaawansowanym aparatem matematycznym z dziedziny topologii i geometrii nieeuklidesowej (teoria fraktali) oraz teorii nieliniowych systemów dynamicznych (badanie zachowań nieregularnych, czyli chaotycznych, i „dziwnych atraktorów” w przestrzeni fazowej, pojawiających się przy rozwiązywaniu nawet pozornie prostych nieliniowych układów równań różniczkowych czy różnicowych).

Wnioski dotyczące polityki gospodarczej wynikające z badań porównawczych są cenne, ale nie mogą być bezkrytycznie i dosłownie przenoszone na inne kraje i regiony, o całkiem odmiennych warunkach rozwojowych. Kołodko podkreśla, że w takiej sytuacji ortodoksyjne

recepty bywają szkodliwe, potrzebny jest nowy pragmatyzm. Mówi o nim w rozdziale IX, gdzie przedstawia swoją „koincydencji teorię rozwoju”, opartą na wykorzystaniu zbiegu różnych czynników i świadomego działania państwa na rzecz budowy i realizacji strategii rozwoju. Autor zalicza się też do zwolenników podjęcia bardziej zdecydowanych prób sterowania globalizacją i rozwojem na arenie międzynarodowej, przez wzmocnienie i koordynację funkcjonowania instytucji i regulacji międzynarodowych, a więc podejmowanie działań określanych też jako globalne rządzenie (ang. *global governance*).

Książka G.W. Kołodko zawiera wiele interesujących wątków, pomysłów i tez, nierzadko kontrowersyjnych, ale inspirujących do poważnych dyskusji i dalszych badań.

Juliusz Kotyński

**Grzegorz W. Kołodko, Wędrujący świat. Wydawnictwo Prószyński i S-ka S.A.,
Warszawa 2008, s. 440.**